

Veileder

Slik varsler du Mattilsynet ved smittsom sykdom og velferdshendelser på akvatiske dyr

Gjelder fra 28. februar 2025

Innholdsfortegnelse

Formål med veilederen	2
Du skal varsle umiddelbart om listeførte eller nye sykdommer hos oppdrettsfisk og andre akvakulturdyr (f.eks. skjell)	2
Slik varsler du listeført sykdom og ny smittsom sykdom på oppdrettsfisk:	2
Ettersending av tilleggsinformasjon om allerede varslede sykdomstilfeller	3
Slik varsler du listeførte sykdommer på skjell:	3
Du skal varsle om hendelser som gir dårlig velferd for oppdrettsfisk	3
Slik varsler du om velferdshendelser som skjer på lokalitet:	3
Ettersending av tilleggsinformasjon om allerede varslede velferdshendelser	4

Slik varsler du om velferdshendelser som skjer under transport eller på slakteri:	4
Du skal varsle om sykdom eller dårlig velferd hos villfisk	4
Jeg er privatperson og skal varsle om dårlig velferd eller sykdom hos oppdrettsfisk eller andre akvatiske dyr.....	4
Slik varsler du:	4
Hvorfor er rask varsling viktig?	5
Regelverk for varsling	5
Varsling av ny smittsom sykdom	5
Sykdommer skal varsles umiddelbart.....	6
Alvorlige velferdshendelser skal varsles.....	6
Manglende varsling kan straffes	6

Formål med veilederen

Denne veilederen forteller deg hvordan og hvorfor du skal varsle Mattilsynet ved velferdshendelser eller grunn til mistanke om eller påvisning av listeført sykdom eller ny smittsom sykdom på akvatiske dyr. Alle har plikt til å varsle.

Veilederen er et hjelpemiddel for å forstå ulike bestemmelser i regelverket og er ikke i seg selv rettslig bindende.

Du skal varsle umiddelbart om listeførte eller nye sykdommer hos oppdrettsfisk og andre akvakulturdyr (f.eks. skjell)

Du har varslingsplikt dersom du jobber i oppdrettsselskap, i fiskehelsetjeneste, på Veterinærinstituttet, på Havforskningsinstituttet, andre laboratorier, ved slakteri, med transport av fisk og andre fartøy i kontakt med fisk.

Du skal varsle ved enhver grunn til mistanke om eller påvisning av en listeført sykdom eller ny smittsom sykdom hos oppdrettsfisk eller andre akvakulturdyr. All informasjon fra analyselaboratorium skal videreformidles i varselet som blir sendt til Mattilsynet.

Mattilsynet skal varsles dersom anamnesen gir grunn til mistanke om listeført sykdom. Er du driftsansvarlig og kjenner igjen symptomene på en listeført sykdom, som PD eller ILA, skal Mattilsynet varsles samtidig med at fiskehelsepersonell blir kontaktet for helsebesøk. Du varsler for sent dersom du venter til etter at prøver er tatt og positivt analysesvar foreligger.

Mistanke som oppstår på grunnlag av epidemiologisk kartlegging av kontakter og smitteveier med tilknytning til et sykdomstilfelle, inkluderes i begrepet «grunn til mistanke» og utløser varslingsplikt.

Det er strenge krav til varsling fra fagfolk med kompetanse innen fiskehelse og fiskevelferd, som dyrehelsepersonell, transportører av levende fisk, personell ved laboratorium, på oppdrettsanlegg og slakteri.

Dersom undersøkelser ved et laboratorium gir grunn til å mistenke listeført sykdom, har laboratoriet plikt til å varsle Mattilsynet.

Gjøres det nye funn som styrker mistanken om listeført sykdom eller som kan bidra til diagnose i et tilfelle som allerede er varslet, skal du varsle Mattilsynet på nytt. Det kan være en positiv PCR som blir styrket ved supplerende positive histopatologiske funn.

Slik varsler du listeført sykdom og ny smittsom sykdom på oppdrettsfisk:

Varsling via Altinn, på skjemaet som heter «Varsel av velferdshendelse eller listeført sykdom på oppdrettsfisk».

Blant annet må du oppgi organisasjonsnummer og lokalitetsnummer.

Om det foreligger både varslingspost og laboratoriesvar fra laboratorium, skal begge deler vedlegges i Altinn ved hjelp av «dra-og-slipp»-funksjon.

Når du sender inn varselet vil du motta kvittering og selskapet vil få brev om mottatt varsel. Om du melder som oppdrettselskap, vil selskapet motta både kvittering og brev om mottatt varsel.

Det er ekstra alvorlig ved mistanke om ny smittsom sykdom (emerging disease) eller når en listeført sykdom avdekkes for første gang i Norge, for første gang innen et nytt område i Norge eller innenfor et område med fristatus.

Ettersending av tilleggsinformasjon om allerede varslede sykdomstilfeller

Det gjelder oppfølgende opplysninger om mistanken og laboratoriesvar.

Send e-post til Mattilsynets postmottak: postmottak@mattilsynet.no

og med kopi til de to varslingspostkassene:

- HK: varsling@mattilsynet.no
- Tilsynsdivisjon akvakultur: varsling.akva@mattilsynet.no

For at utfyllende informasjon skal bli arkivert på rett mistanke, oppgis saksnummer eller følgende opplysninger i emnefeltet på e-posten: Lokalitetsnavn, lokalitetsnummer og hvilken sykdom det er mistanke om.

Slik varsler du listeførte sykdommer på skjell:

Send varsel til hovedkontoret, varsling@mattilsynet.no, og til rett geografisk avdeling:

- Varslingspostkasse til tilsynsdivisjon akvakultur: varsling.akva@mattilsynet.no
  - Ved varsling nord for Hustadvika skriv i emnefeltet: Avdeling Nord
  - Ved varsling sør for Hustadvika skriv i emnefeltet: Avdeling Sør
- Varslingspostkasse til region Øst: varsling.ost@mattilsynet.no
- Varslingspostkasse til region Stor-Oslo: varsling.stor-oslo@mattilsynet.no

Du skal varsle om hendelser som gir dårlig velferd for oppdrettsfisk

Du har varslingsplikt dersom du jobber i oppdrettselskap, i fiskehelsetjeneste, ved slakteri, med transport av fisk og andre fartøy i kontakt med fisk.

Mattilsynet skal varsles umiddelbart ved forhold som har medført alvorlige velferdsmessige konsekvenser for oppdrettsfisk, som sykdom, alvorlig dødelighetsepisode, skade eller svikt.

Du skal også varsle ved gradvis negativ påvirkning som etter hvert fører til dårlig fiskevelferd. Varslingsplikten gjelder ikke bare når fisk dør, men også når fisk blir alvorlig svekket, skadet eller på annen måte påkjent.

Krav til varsling om hendelser som påvirker velferden negativt, gjelder uavhengig av om årsaken er kjent. Antall fisk som er berørt er relevant, ikke bare prosentvis andel av fisken.

Varslingsplikt gjelder også fisk i slaktemerd.

Slik varsler du om velferdshendelser som skjer på lokalitet:

Velferdshendelser meldes på Altinn gjennom skjemaet som heter *Varsel om velferdshendelse eller listeført sykdom*.

Når du sender inn varselet vil du motta kvittering og selskapet vil motta oppfølgingsbrev. Om du melder som oppdrettselskap, vil selskapet motta både kvittering og oppfølgingsbrev. Velferdshendelser som skjer i

slaktemerd skal også varsles på Altinn.

Ettersending av tilleggsinformasjon om allerede varslede velferdshendelser

Send e-post til Mattilsynets postmottak: postmottak@mattilsynet.no

og med kopi til de to varslingspostkassene:

- HK: varsling@mattilsynet.no
- Tilsynsdivisjon akvakultur: varsling.akva@mattilsynet.no

For at de utfyllende opplysningene skal knyttes til rett hendelse, oppgis saksnummeret for hendelsen eller følgende opplysninger i emnefeltet på e-posten: Lokalitetsnavn, lokalitetsnummer og hvilken velferdshendelse det gjelder.

Slik varsler du om velferdshendelser som skjer under transport eller på slakteri:

Send e-post til aktuelle varslingspostkasse i Mattilsynet:

- Varslingspostkasse til tilsynsdivisjon akvakultur: varsling.akva@mattilsynet.no
  - Ved varsling nord for Hustadvika skriv i emnefeltet: Avdeling Nord (og ev. M41200)
  - Ved varsling sør for Hustadvika skriv i emnefeltet: Avdeling Sør (og ev. M41100)
- Varslingspostkasse til region Øst: varsling.ost@mattilsynet.no
- Varslingspostkasse til region Stor-Oslo: varsling.stor-oslo@mattilsynet.no

Informert om følgende i e-posten:

- Forhold som har påvirket velferden / antatt årsak til hendelsen.
- Nummer og navn på lokalitet og oppdrettselskap som fisken kommer fra.
- Når hendelsen skjedde eller når den ble oppdaget.
- Antall og fiskeart som er død eller skadet.
- Hvordan situasjonen er på det tidspunkt varslingen sendes.
- Navn, telefonnummer og e-postadresse til den som kan kontaktes om hendelsen.

Du skal varsle om sykdom eller dårlig velferd hos villfisk

Dersom du oppdager syke, døde villfisk eller mistenker dårlig velferd, skal du varsle Veterinærinstituttet med en gang: [Registrer syk eller død villfisk \(vetinst.no\)](https://www.vetinst.no).

I registreringsportalen står det hvordan du bør oppbevare død fisk. Veterinærinstituttet vil vurdere om det er behov for nærmere undersøkelser av fisken. Du trenger ikke varsle Mattilsynet i tillegg.

Jeg er privatperson og skal varsle om dårlig velferd eller sykdom hos oppdrettsfisk eller andre akvatiske dyr

Dersom du som privatperson oppdager unormal forøkt dødelighet, mistenker sykdom eller dårlig velferd på oppdrettsfisk eller andre akvatiske dyr, skal du varsle Mattilsynet med en gang.

Slik varsler du:

1. Bruk skjema på nettsiden: [Om varselet: Steg 1 av 4 - Varsle om fisk og akvakultur | Mattilsynet](#)
2. eller send E-post til aktuell varslingspostkasse i Mattilsynet:
  - Varslingspostkasse til tilsynsdivisjon akvakultur: varsling.akva@mattilsynet.no
    - Ved varsling nord for Hustadvika skriv i emnefeltet: Avdeling Nord (og ev. M41200)
    - Ved varsling sør for Hustadvika skriv i emnefeltet: Avdeling Sør (og ev. M41100)
  - Varslingspostkasse til region Øst: varsling.ost@mattilsynet.no

- Varslingspostkasse til region Stor-Oslo: varsling.stor-oslo@mattilsynet.no

Andre akvatiske dyr kan være:

Skjell – som bl.a. kan ha sykdommene *Bonamia ostreae*, *Bonamia exitosa* og *Marteilia refringens*.

Edelkreps og signalkreps – som kan ha sykdommen krepsepest (*Aphanomyces astaci*)

Hvorfor er rask varsling viktig?

Akvatiske dyr og samfunnet skal beskyttes mot smittespredning av sykdommer som kan gi vesentlige samfunnsmessige konsekvenser.

Formålet med varslingsplikten er å sørge for at Mattilsynet allerede på mistankestadiet blir informert om smittsom sykdom. God sykdomsbekjempelse er avhengig av umiddelbar varsling, slik at det raskt kan innføres nødvendige tiltak. Mattilsynet har flere muligheter for å sette inn smittebegrensende tiltak enn det enkeltaktører har.

Dersom resultatet av Mattilsynets undersøkelser viser at det likevel ikke er grunnlag for sykdomsmistanke eller diagnose, blir aktuelle aktører informert. På Mattilsynets nettsider publiseres mistanke om eller påvisning av listeført eller ny sykdom. Nettmeldingen blir oppdatert når mistanke om smittsom sykdom ikke lenger er til stede.

Ved velferdshendelser har oppdretter ansvar for å minimere den negative påkjeningen fisken utsettes for. Det skal raskt settes i verk tiltak som i størst mulig grad sikrer fiskens velferd. Gjennom målrettet tilsyn skal Mattilsynet følge opp velferdshendelser. Tilsynet skal avdekke hvor alvorlig situasjonen er og om den håndteres med tilstrekkelige tiltak. I alvorlige tilfeller kan det være nødvendig med avliving av påkjent og skadet fisk.

Det skal legges vekt på at tilvarende hendelser ikke skal skje igjen.

Regelverk for varsling

Varslingsplikten for grunn til mistanke om eller sykdom på akvatiske dyr i matloven er presisert i en del akvakulturforskrifter:

- Matloven § 6 (Lov 19. desember 2003 nr. 124 om matproduksjon og mattrygghet mv.)
- Dyrehelseforskriften § 7 (Forskrift 6. april 2022 nr. 631 om dyrehelse)
- Slakteriforskriften § 9a (Forskrift 30. oktober 2006 nr. 1250 om slakterier mv. for akvakulturdyr)

Varslingsplikten for velferdshendelser følger av dyrevelferdslovens og er presisert i ulike forskrifter for aktører innen akvakultur:

- Dyrevelferdsloven § 5 (Lov 19. juni 2009 nr. 97 om dyrevelferd)
- Akvakulturdriftsforskriften § 14 (Forskrift 17. juni 2008 nr. 822 om drift av akvakulturanlegg)
- Slakteriforskriften § 9b
- Transportforskriften § 10 (Forskrift 17. juni nr. 820 om transport av akvakulturdyr)

I de ulike regelverkene blir både «melding/meldeplikt» og «varsling/varslingsplikt» brukt. Begrepene er synonymer og har samme betydning. For lakselus gjelder særskilt rapporteringsplikt.

Varsling av ny smittsom sykdom

Varslingsplikten gjelder også for nye smittsomme sykdommer som kan gi vesentlige samfunnsmessige konsekvenser. Nye sykdommer inkluderer endret forekomst av kjente sykdommer og kjente sykdommer hos nye arter.

Verdens dyrehelseorganisasjon WOAH definerer “emerging disease” som “a new infection resulting from the evolution or change of an existing pathogen or parasite resulting in a change of host range, vector, pathogenicity or strain; or the occurrence of a previously unrecognised infection or disease”.

Mattilsynet ber om informasjon om ukjente tilstander på et så tidlig tidspunkt som mulig. Når det gjelder nye sykdommer, kan det være uklart på tidspunktet sykdommen oppdages hvorvidt den vil kunne få vesentlige samfunnsmessige konsekvenser.

Sykdommer skal varsles umiddelbart

Dyrehelseforskriften § 6 inneholder oversikt over nasjonal listede sykdommer. I vedlegget til forordning (EU) 2018/1882, som er tatt inn i dyrehelseforskriften, jf. § 5, finnes oversikt over EU-listede sykdommer hos akvatiske dyr.

Oversikt over hvilke sykdommer på akvatiske dyr som er listeført og er mest aktuelle for norske forhold:

- Infeksiøs lakseanemi (ILA), HPRdel
- Hemoragisk virusseptikemi (VHS)
- Infeksiøs hematopoietisk nekrose (IHN)
- Furunkulose (*Aeromonas salmonicida subsp. salmonicida*)
- Pankreassykdom (PD, Salmonid alfavirus)
- Francisellose (*Francisella sp.*)
- Bakteriell nyresyke (BKD)
- Viral nervøs nekrose (VNN)/Viral encephalo- og retinopati (VER) Nodavirus
- Systemisk infeksjon med *Flavobacterium psychrophilum*
- Infeksjon *Gyrodactylus salaris*
- Krepsepest (*Aphanomyces ataci* på edelkreps og signalkreps)
- *Marteilia refringens* (skjell)
- *Bonamia ostreae* (skjell)
- *Bonamia exitosa* (skjell)

For informasjon om de enkelte listeførte sykdommene, herunder symptombilder og aktuelle mottakelige fiskearter for de enkelte fiske sykdommene, henviser vi til [Veterinærinstituttets hjemmeside](#).

Alvorlige velferdshendelser skal varsles

Varslingsplikt skal vurderes ved:

- Svikt i tilgang på vann eller oksygen.
- Endringer i vannkvalitet som påvirker fisken negativt.
- Skader eller dødelighet som følge av håndtering eller behandling, også nødslakting av syk og påkjent fisk.
- Skader eller dødelighet på grunn av sykdom, som parasitter, vintersår osv.
- Deformiteter som påvirker fiskens normale funksjon.
- Teknisk svikt som medfører alvorlig påkjenning på fisken.

Manglende varslingsplikten kan straffes

Varslingsplikten er viktig for å begrense smittespredning. Derfor kan du bli straffet med bøter eller fengsel dersom du ikke varsler Mattilsynet ved grunn til mistanke om eller påvisning av listeført sykdom.

Domstolene har slått fast at påbudet om helsebesøk og varslingsplikten er viktig for å beskytte mot smittespredning til oppdrettsfisk eller andre akvatiske dyr. Derfor er det strenge krav til oppdretters aktsomhet og gjennomføring av helsebesøk ved mistanke om sykdom, bl.a. ved forøkt dødelighet.

Endringslogg

- 25.03.21 Spesifisert varslingskravet under Varsling av ny sykdom*
- 29.06.23 Endret i tråd med nytt dyrehelseregelverk*
- 10.10. 24 Innføring av mer digitalisert varsling, sykdomsportal og nye varslingspostkasser*
- 06.12.24 Varsling av listeførte sykdommer via Altinn*
- 28.02.25 Tatt inn nytt avsnitt om ettersending av tilleggsinformasjon om allerede varslede tilfeller*